

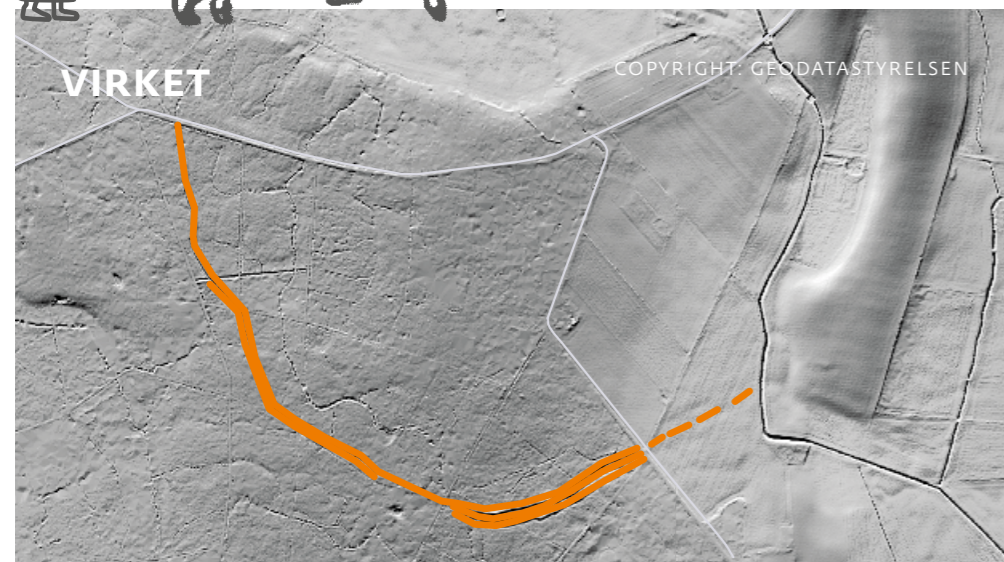

En falstrisk folkevold

Virket er en forsvarsvold fra jernalderen. Voldforløbet med volde og voldgrave er i dag synligt over en strækning på 1,3 km fra Virketvej ved Tresnippen til Listrupvej. I alt indhegner volden et område på 1 km², og er dermed blandt de største voldanlæg fra Danmarks oldtid.

Voldene danner en halvcirkel, der udgår fra de sumpede moseområder omkring Tingsted å. Den østligste del af anlægget består af et tredobbelt voldsystem med en bredde på op til 40 meter. På dele af volden ses anlæg, som kan være forpladser eller bastioner.

Virkets funktion skal ses i sammenhæng med den strategiske placering samt flere rige gravpladser og specielle skattefund fra jernalderen, der er fundet nær forsvarsvolden. Volden og fundene vidner om, at en magtfuld elite har haft kontrol over området i den yngre jernalder.

A Falstrian stronghold

The stronghold, 'Virket', is an Iron Age earthworks blockade. Its full extent of moats and ramparts is still visible across a distance of 1.3 km from Virketvej at Tresnippen to Listrupvej. The embankments enclose an area of 1 km² in total, making it one of the largest fortifications from prehistoric Denmark.

The embankments form a semi-circle starting from the swampy boglands around the river Tingsted. The eastern end of the structure consists of a triple system of ramparts up to 40 metres wide. Sections of the fortifications feature structures that may have been forecourts or bastions.

The function of Virket should be viewed in the context of its strategic position, and the illustrious Iron Age burial places and unique treasure hoards discovered near the fortifications. The structures and the finds testify to the control exercised by a powerful elite over this territory in the Late Iron Age.

Ein Volkswall auf Falster

Virket ist ein Verteidigungswall aus der Eisenzeit. Der Verlauf mit Wällen und Gräben ist heute über eine Strecke von 1,3 km vom Virketvej bei Tresnippen bis zum Listrupvej sichtbar. Insgesamt umgibt der Wall ein Gebiet von 1 km² und zählt damit zu den größten Wallanlagen der dänischen Vorgeschichte.

Die Wälle bilden einen Halbkreis, der sich an die sumpfigen Moorgebiete um die Tingsted Å anlehnt. Der östlichste Teil der Anlage besteht aus einem dreifachen Wallsystem mit einer Breite von bis zu 40 m. An Teilen des Walles sind Anlagen zu erkennen, die Vorposten oder Bastionen sein könnten.

Die Funktion von Virket ist im Zusammenhang mit der Platzierung sowie mehreren Grabplätzen und Schatzfunden aus der Eisenzeit in der Nähe des Verteidigungswerks zu sehen. Der Wall und die Funde zeugen davon, dass in der späten Eisenzeit eine machtvolle Elite die Kontrolle über das Gebiet ausübte.

GRÆNSEANLÆG

Virket ligger i et fladt og fugtigt landskab midt på Falster. Voldanlægget er anlagt strategisk såvel fra et militært som et administrativt synspunkt. Det er derfor næppe tilfældigt, at Virket ligger på grænsen mellem Falsters to herreder.

Der er gjort mange fund nær volden ved Virket. Det fornemste af disse er Hannenovringen. Halsringen måler ca. 25 cm i diameter, og består af ½ kg guld. Den blev fremstillet i slutningen af 400-tallet e.Kr. og var formentlig en gave til guderne.

FÅ MERE VIDEN

Danmarks
Oldtid i
Landskabet

Fortællinger
fra Fortiden

Saxos Virke

1200-tallets krønikeskriver Saxo Grammaticus har mere end én gang beskrevet Falsters indbyggere på godt og ondt; Nogle gange som tapre og heltedige, andre gange som svigagtige slyngler, der sladrede til fjenden på den anden side af Østersøen. I beskrivelsen af 1100-tallets krige mod de vendiske folk fra Østersøens sydkyst fortæller Saxo, at falstringerne under et angreb i 1158 samlede sig bag deres 'fælles virke'.

På grund af landsbyen Virkets strategiske placering på herredsgrensen på Midtfalster er det nærliggende at tolke voldanlægget tæt ved som dette 'fælles virke'. At andre voldanlæg som for eksempel Dannevirke ved Jyllands fod også kaldes '-virke' støtter den tolkning. Lolland-Falsters Historiske Samfund opsatte en mindesten i 1931 for falstringernes tilflugt bag det fælles virke i 1158.

Saxo's Virke

Saxo Grammaticus, the 13th century Danish chronicler, variably portrays the inhabitants of Falster as brave and heroic or faithless scoundrels, who betrayed Denmark to the enemy across the Baltic Sea. In his account of the 12th-century wars against the Wends from the Baltic south coast, Saxo relates that, when besieged in 1158, the islanders sought protection behind the defences of a 'virke', that is, communal fortifications.

Owing to the village of Virket's strategic position on the hundred-border in Central Falster, the obvious interpretation is that the nearby ramparts are those denoted by Saxo's 'virke'. The fact that other fortifications such as Dannevirke at the base of Jutland have the same 'virke'-suffix to their name, supports this interpretation. In 1931, the Lolland-Falster Historical Society raised a monument to the islanders who sought refuge behind their great fortifications in 1158.

Saxo und Virket

Saxo Grammaticus, der Chronist des 13. Jahrhunderts, hat wiederholt die Einwohner Falsters im Guten wie im Bösen beschrieben; manchmal als tapfer und heldenmütig, dann wieder als hinterlistige Verräter. In der Beschreibung der Kriege des 12. Jahrhunderts gegen die Wenden von der Südküste der Ostsee berichtet Saxo, dass die Bewohner von Falster während eines Angriffs 1158 sich hinter ihrem „gemeinsamen Werk“ versammelten.

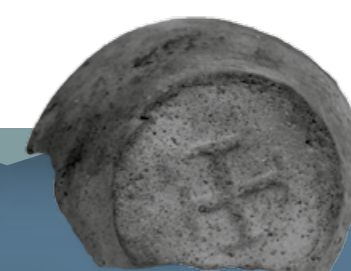
Aufgrund der strategischen Lage des Dorfes Virket an der Grenze zu Mittelfalster ist es naheliegend, die Wallanlage in der Nähe als das „gemeinsame Werk“ zu interpretieren. Dass auch andere Wallanlagen wie zum Beispiel das Danewerk (Dannevirke) im Süden Jütlands ebenfalls „-virke“ genannt werden, stützt diese Auslegung. Der Verein Lolland-Falsters Historiske Samfund errichtete 1931 einen Gedenkstein für die Zuflucht der Bewohner von Falster hinter dem „gemeinsamen Werk“ im Jahre 1158.

SAXO GRAMMATICUS

Saxo Grammaticus skrev Gesta Danorum (Dannerne bedrifter), det første kendte historiske værk fra Danmark. I værket beskriver han sagnkonger, krige og bedrifter fra de tidligste tider og frem til sin egen tid i 1200-tallet.

VENDERNES HJEMLANDE

Venderne kom fra Rügen ved Østersøen. Fra 1000-tallet begyndte de at hærge og bosætte sig på Lolland-Falster, hvor de bl.a. påvirkede den lokale stil på keramikken. Karret er lavet lokalt, men ligner et vendisk lerkar. I bunden er et flot bomærke.

I centrum af Falster

Virket er strategisk placeret i landskabet. Voldanlægget ligger ideelt i forhold til de gamle administrative inddelinger i herreder og skibener. Udover hærtjeneste dannede inddelingerne grundlag for skatteopkrævning og retssystemer. Det er derfor næppe tilfældigt, at forsvarsanlægget er opført lige ved grænsen mellem Falsters to herreder.

Voldanlægget er også strategisk placeret i forhold til vigtige transportveje. Ved Tresnippen mødes adgangsvejene fra Vest-, Øst- og Sydfalster. Fra de to nærliggende åløb Tingsted å og Fribrødre å har der været adgang til henholdsvis Guldborgssund og Grønsund.

Opførelsen af volden og dens strategiske placering antyder, at der på Falster i den yngre jernalder fandtes et velorganiseret samfund med en stærk og magtfuld ledelse.

At the centre of Falster

The Virket ramparts are strategically positioned in the landscape, situated in relation to the former administrative 'hundred' and 'skiben' divisions. Aside from military service, these divisions formed the basis for tax collection and judicial systems. It is therefore hardly coincidental that the fortifications were put up right at the border between Falster's two hundreds.

The ramparts were also strategically placed in relation to the main transport routes. Tresnippen was the junction of the roads from the western, eastern and southern reaches of the island. From the two nearby rivers – Tingsted å and Fribrødre å – there would have been access to the two straits of Guldborgssund and Grønsund and the open sea beyond.

The construction of the ramparts and their strategic location suggest that in the Late Iron Age the Falster-islanders were well-organised and under the protection of a powerful ruler.

Im Zentrum von Falster

Virket besitzt eine günstige strategische Lage. Die Wallanlage liegt ideal in Bezug auf die alten Verwaltungsgrenzen in „Harden“ und „Skibener“. Neben dem Heeresdienst bildeten die Einteilungen die Grundlage für die Steuererhebung und das Rechtssystem. Es ist daher wohl kaum ein Zufall, dass die Verteidigungsanlage an der Grenze zwischen den beiden Harden auf Falster angelegt wurde.

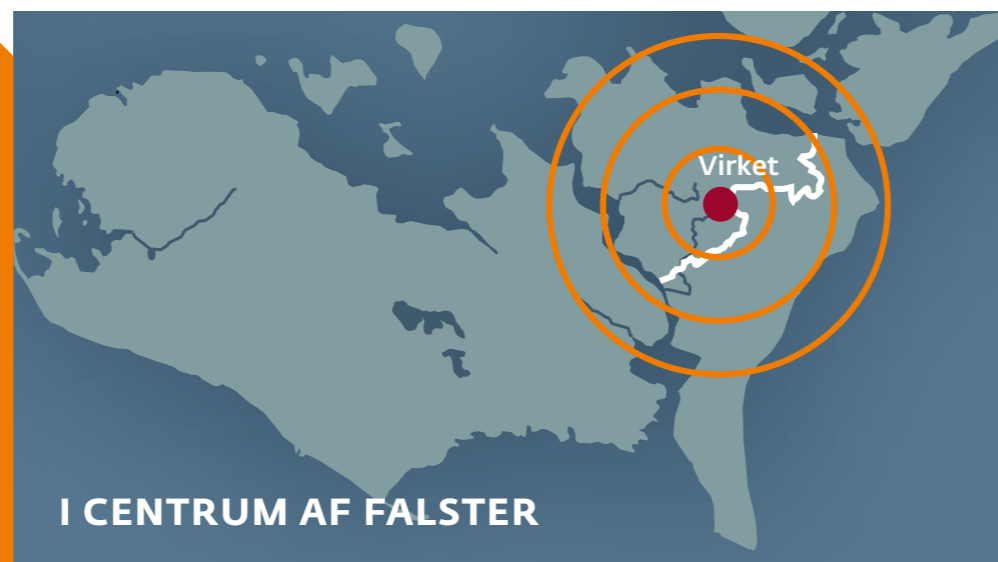
Auch in Bezug auf wichtige Transportwege hatte die Wallanlage strategische Bedeutung. Bei Tresnippen laufen die Zugangswege aus West-, Ost- und Südfalster zusammen. Über die beiden nahe gelegenen Wasserläufe Tingsted Å und Fribrødre Å bestand Zugang zum Guldborgssund bzw. Grønsund.

Die Errichtung des Walls und seine strategische Lage lassen darauf schließen, dass auf Falster in der späten Eisenzeit ein gut organisiertes Gemeinwesen mit einer starken, mächtigen Führung bestand.

VIDSTE DU ...

- at et herred er en gammel administrativ enhed i Danmark. Et herred var opdelt i flere skibener.
- at et skiben skulle stille med mænd nok til at udruste og bemane et af kongens krigsskibe.

I CENTRUM AF FALSTER

AT NÅ I SIKKERHED

Virket ligger på grænsen mellem Falsters to herreder. Placeringen betød, at stort set hele Falsters befolkning ville kunne nå i sikkerhed bag voldene inden for 2-3 timer. Afstandene på 5, 10 og 15 km fra Virket er markeret med cirkler på kortet.

Hejrede Vold på Midtjylland er et voldanlæg lige som Virket. Udgravninger har vist, at den er bygget omkring 500 e.Kr. Virket er nok bygget på samme tidspunkt.

Jernalderens volde

Voldanlæg fra jernalderen kendes fra hele Danmark. Volde skulle afgrænse et landområde og kontrollere færdslen. Voldene kan derudover have markeret politiske og økonomiske grænser. Først og fremmest skulle de dog beskytte mod fjenden.

Efter år 200 e.Kr skete der over det meste af Nordeuropa en ændring af de gamle stammesamfund. På den tid i Danmark ses spor efter en ny, hierarkisk og centraliseret magtstruktur. Med den opstod en stærk elite, som uden tvivl kunne mobilisere arbejdskraften til et storstilet byggeri som Virket.

Igennem hele jernalderen ses en stigning i antallet af forsvarsværker i form af volde, søspærringer og befæstede landsbyer. De mange forsvarsanlæg vidner om urolige tider i en periode, hvor samlingen af det danske rige langsomt tog form.

FOLKEVOLDE

Iron Age ramparts

Iron Age ramparts have survived throughout Denmark. Their purpose was to demarcate territory and control human traffic, and also to delineate political and economic borders. But above all, they were a first line of defence against an advancing enemy.

After 200 AD, across much of Northern Europe, the old tribal societies were coming under a new order. This era in Denmark saw the emergence of a new, hierarchical and centralised power structure. In its wake, a strong elite rose to power and was readily able to mobilise the labour required to build the monumental defences of Virket.

Throughout the Danish Iron Age, there was an increase in the number of defences such as ramparts, sea blockades and fortified villages. The many fortifications testify to the unrest that prevailed in a period where unification of the Danish realm was slowly taking shape.

På Lolland og Falster kendes i alt fire folkevolde fra jernalderen. Kun få er nærmere undersøgt og dateret, men de skal sandsynligvis alle ses i sammenhæng med de mange stammekrige i midten af det 1. årtusinde e.Kr.

Wälle der Eisenzeit

Eisenzeitliche Wallanlagen sind aus ganz Dänemark bekannt. Die Wälle dienten als Gebietsgrenze und zur Kontrolle des Verkehrs. Darüber hinaus können die Wälle auch politische und wirtschaftliche Grenzen bezeichnet haben. Vor allen Dingen sollten sie jedoch Schutz vor Feinden bieten.

Nach dem Jahr 200 n.Chr. wandelte sich in ganz Nordeuropa die alte Stammesgesellschaft. In dieser Zeit ist in Dänemark eine neue hierarchisch zentralisierte Machtstruktur erkennbar. Mit ihr entstand eine starke Elite, die zweifellos Arbeitskräfte für ein Bauvorhaben im großen Maßstab wie Virket organisieren konnte.

Während der gesamten Eisenzeit stieg die Zahl der Verteidigungswerke in Form von Wällen, Seesperren und befestigten Dörfern. Die vielen Verteidigungsanlagen zeugen von unruhigen Zeiten in einem Zeitraum, in dem das dänische Reich allmählich geeint wurde.

RIGE ALLIANCER

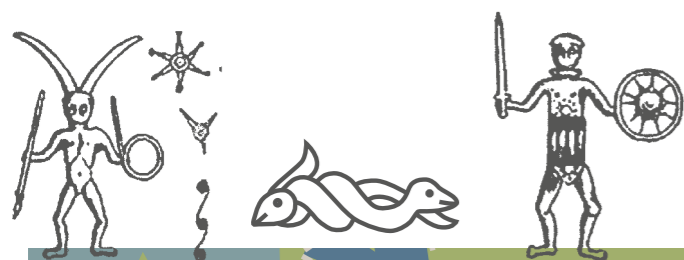
Alliancer med de germanske stammer syd for Østersøen førte også til kontakten til det romerske rige. Kontakterne betød, at eksotiske luksusvarer og ny teknologi inden for blandt andet landbrug og krigskunst kom til landet.

Gaven til guderne

I 1937 blev der ved pløjning i Borremosen i Hannenovskoven fundet en pragthalsring af guld. Halsringen måler cirka 25 cm i diameter og vejer ½ kg. Den består af to glatte guldrør, forbundet ved et hængsel, og tæt besat med påloddede ringe og vulster. Overfladen er dækket af filigran, der danner cirkler, s-formede figurer, fletværk og enkelte dyrefigurer.

Pragthalsringen blev fremstillet i slutningen af 400-tallet. Den blev formentlig nedlagt i den daværende mose, som et offer til guderne. Ifølge de gamle sagn var de smukkeste ringe navngivne og historier blev fortalt om dem. Et eksempel er gudinden Frejas berømte smykke Brisingamen, og gøternes helteklenodie Brosingar, der besynges i digtet om Bjovulf. Måske havde ringen fra Hannenovskoven også et navn og en tilsvarende betydning?

Gift for the gods

In 1937, a ploughman working meadowland at Borremose in the woods of Hannenov unearthed a spectacular gold torc. Measuring 25 cm in diameter and weighing ½ kg, the torc-style neck-ring consists of two smooth gold tubes connected by a hinge and densely packed with soldered rings and beading. The surface is embellished with filigree, forming circles, s-shaped figures, braiding and occasional animal figures.

The Hannevov torc was made in the late 400s. It was presumably deposited in what was then a bog, as an offering to the gods. According to ancient epics, the most exquisite of torcs were named, and stories were attributed to them. One example is the goddess Freyja's famed Brisingamen torc, and the Geats' heroic Brosingar as portrayed in the epic poem Beowulf. Perhaps the Hannenov torc was also named and attributed similar significance?

Fra Danmark kendes cirka 60 guldfund med hals- og armringe, men kun få er så overdådige som Hannenvringen. Det er fristende at knytte en forbindelse mellem halsringens findested og det samtidige voldanlæg ved Virket.

Gaben für die Götter

1937 wurde beim Pflügen in Borremosen im Wald Hannenovskoven ein Prunkhalsring aus Gold gefunden. Der Halsring misst ca. 25 cm im Durchmesser und wiegt ½ kg. Er besteht aus zwei glatten Goldröhren, die durch ein Scharnier verbunden sind, und ist dicht mit aufgelöteten Ringen und Wülsten besetzt. Die Oberfläche ist von Filigran bedeckt, das Kreise, S-förmige Figuren, Flechtwerk und einzelne Tierfiguren bildet.

Der Prunkhalsring wurde Ende des 5. Jahrhunderts gefertigt. Er wurde vermutlich in einem damaligen Moor als Opfer an die Götter abgelegt. Nach den alten Sagen hatten die schönsten Ringe Namen, und es waren Geschichten über sie im Umlauf. Beispiele sind Brisingamen, der berühmte Halsschmuck der Göttin Freja, und Brosingar, das Heldenkleinod der Götten, das im Beowulf-Epos besungen wird. Vielleicht hatte der Ring aus Hannenovskoven auch einen Namen und eine entsprechende Bedeutung.

GUDENS HALSRING

Træfigur fra Rude Eskildstrup Mose på Midtsjælland. Den er tolket som et gudebillede. Den forestiller en siddende, skægget mand, klædt i en lang kjortel. Han bærer en stor treringet halsring. Halsringen kan altså have haft en stærk betydning.

Sådan kunne et angreb på Virket have set ud. Vi ved dog ikke om volden har været under angreb i jernalderen. Med sin størrelse og placering kan voldanlægget også have haft en stærk symbolsk betydning, som betød, at ingen turde gøre forsøget.

TIDSLINJE

Ca. 350 f.Kr. I den tidligste del af jernalderen blev en krigskano ofret i Hjortspring Mose. Den næsten 20 m lange båden er Nordeuropas ældste plankebyggede fartøj.

Ca. 200 e.Kr. Hønen kom til Danmark i den mellemste del af jernalderen og kan ses som eksempel på et af de mange nye tiltag, der prægede perioden.

532-37 e.Kr. Hagia Sofia-katedralen. I 395 blev det romerske rige delt i to. Kun det østromerske rige med hovedsæde i Konstantinopel (Istanbul) forblev levedygtigt.

1000

500

0

500

1000

1500

2000

Ca. 428-347 f.Kr. Samtidig med den tidligste jernalder i Danmark blomstrede det klassiske Grækenland med storslået arkitektur og evigtgyldige, filosofiske tanker - f.eks. Platon.

Ca. 200 e.Kr. Runerne, de første skrifttegn i Danmark og det germanske område, udvikles under indflydelse af de romerske bogstaver i de første århundreder e.Kr.

315 e.Kr. I århundrederne efter Kristi fødsel kom Romerriget til at omfatte stort set hele middelhavsområdet. Konstantinbuen i Rom er opført efter en sejr i 312.

2009 I rollespil tørner atter anglere, saksere og jyder sammen i drabelige jernalderslag - dog uden fortidens store massakrer og efterfølgende ofre i moserne.

